

Національна спілка краєзнавців України
Управління культури та туризму Житомирської ОВА
КЗ «Житомирський обласний краєзнавчий музей»
Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олега Ольжича
Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва
Житомирська музична школа № 1 імені Б. М. Лятошинського
Житомирська обласна організація Національної спілки краєзнавців України

ПОСТАТІ РІДНОГО КРАЮ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

**НАУКОВИЙ ЗБІРНИК «ВЕЛИКА ВОЛИНЬ»
Праці Житомирського науково-краєзнавчого
товариства дослідників Волині,
Житомирської обласної організації НСКУ**

Випуск 67

Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції
«Постаті рідного краю: історія та сучасність»
присвячену 130-річчю від дня народження українського письменника
Максима Тадейовича Рильського (19.03.1895-24.07.1964),
130-річчю від дня народження композитора
Бориса Миколайовича Лятошинського (03.01.1895-15.04.1068)
та 95-річчю від дня народження дитячого письменника
Всеволода Зіновійовича Нестайка (30.01.1930-16.08.2014),

Житомир, 23 травня 2025 р.

Бердичів
Видавець: ФОП Мельник М. В.
2025

УДК 908(477)

ISBN 978-617-7254-68-2

Постаті рідного краю: історія та сучасність. Науковий збірник «Велика Волинь». Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Житомир, 23 травня 2025 р.). Вип. 67 / Упоряд. П. С. Скавронський. Бердичів : ФОП Мельник М. В., 2025. 574 с.

У науковому збірнику вміщено статті і повідомлення учасників Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження українського письменника Максима Тадейовича Рильського, 130-річчю від дня народження композитора Бориса Миколайовича Лятошинського та 95-річчю від дня народження дитячого письменника Всеволода Зіновійовича Нестайка.

Редакційна рада:

Махорін Г. Л. — доцент кафедри суспільних наук факультету права, публічного управління та національної безпеки Поліського національного університету, кандидат історичних наук

Скавронський П. С. — голова Житомирської обласної організації Національної спілки краєзнавців України

Студінський В. А. — викладач історії Малинського фахового коледжу, доктор історичних наук, кандидат економічних наук

Тимошенко В. І. — директор Малинського краєзнавчого музею, кандидат історичних наук

Шевчук А. В. — професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка», доктор історичних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Скавронський П.С.

Упорядник: Скавронський П.С.

Матеріали публікуються в авторській редакції, автори несуть відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей

<i>Скиба П. В.</i> Життя на крилах української пісні	197
--	-----

Розділ V. ВИЗНАЧНІ ПОСТАТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА, БЛАГОДІЙНИЦТВА ТА МЕЦЕНАТСТВА

<i>Ступак Ф. Я.</i> Історичні засади феномену доброчинності та суспільної опіки	210
---	-----

<i>Бейдик О. О., Спиця Р. О.</i> Київ і Кононівка у житті та спогадах Євгена Чикаленка — видатного громадського діяча і мецената	219
--	-----

<i>Смирнов І. Г.</i> Визначні постаті жінок Гетьманщини та їхній вплив на державно-політичні та суспільно-господарські справи (в контексті воєнної еміграції п'ятої хвилі)	232
--	-----

<i>Місяць Н. К.</i> Зигмунт Котюжинський і цукровий промисел в Україні	239
--	-----

<i>Тимошенко В. І.</i> Благодійна діяльність родини Миклух на Малинщині ...	247
---	-----

<i>Кухарський О. С.</i> Родина Шодуарів і її спадок	253
---	-----

Розділ VI. ВІДОМІ ДІЯЧІ НАУКИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, МУЗЕЄЗНАВЦІ ТА КРАЄЗНАВЦІ

<i>Дмитренко А. А.</i> Олександр Середюк — засновник й багаторічний очільник Музею історії сільського господарства Волині – скансену: як все починалося	258
---	-----

<i>Коган Л. Г.</i> «У Звягелі мене вже нема ...»	268
--	-----

<i>Красько М. О., Панчук М. В., Цветкова А. М.</i> Легенда Попільнянщини .	274
--	-----

<i>Олексійчук В. С.</i> Літописець села Маркуші	276
---	-----

<i>Семешин Е. В.</i> Освітяни Сумщини під тиском тоталітаризму: доли студентів та педагогів у 1920-1930-х роках	282
---	-----

<i>Брегін О. Б.</i> Двотомник «Збаражчина» Володимира Жили, як творчий спадок вивчення збаразької землі	300
---	-----

<i>Брель О. В., Харченко Л. І.</i> Мартинова Галина Павлівна: внесок у розвиток музейної справи на Чигиринщині	309
--	-----

Розділ VI. ВІДОМІ ДІЯЧІ НАУКИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, МУЗЕЄЗНАВЦІ ТА КРАЄЗНАВЦІ

УДК 63(477.82):069(092)Середюк

ДМИТРЕНКО А. А.
(м. Луцьк)

ОЛЕКСАНДР СЕРЕДЮК — ЗАСНОВНИК Й БАГАТОРІЧНИЙ ОЧІЛЬНИК МУЗЕЮ ІСТОРІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ВОЛИНІ — СКАНСЕНУ: ЯК ВСЕ ПОЧИНАЛОСЯ (до 75-ліття від дня народження)

***Анотація.** Висвітлюється роль Олександра Середюка у створенні та розвитку Музею історії сільського господарства Волині. Аналізуються публікації, присвячені діяльності Олександра Середюка на ниві волинського музейництва. Показано роль О. Середюка у формуванні музейних фондів (усне опитування, археологічні та етнографічні експедиції ін.). Відзначено роль музейника у створенні стаціонарних експозицій.*

***Ключові слова:** Олександр Середюк, музей, Музей історії сільського господарства Волині — скансен, музейні фонди, музейна експозиція, культурна спадщина, етнографічні експедиції, археологічні експедиції.*

Виклад основного матеріалу. Музей історії сільського господарства Волині — скансен у селищі Рокині Луцького р-ну Волинської обл. прямує у своє 50-ліття з часу створення і відкриття першої експозиції — 5 лютого 1979 р. Біля джерел створення Музею стояв Олександр Миколайович Середюк, який багато років був його незмінним очільником. 2025 року п. Олександр святкуватиме й особистий ювілей — 75 років від дня народження (21 жовтня 1950 р.). Життя О. Середюка нерозривно пов'язане з Музеєм, якому віддав більше половини життя — майже 45 років. А якщо відкинути дитячі й юнацькі роки, то це майже ВСЕ ЖИТТЯ.

Олександр Середюк добре відомий в середовищі не тільки музейників, а й освітян, журналістів, кіномитців та ін., з якими його поєднувала тісна співпраця по створенню і актуалізації Музею історії сільського господарства Волині — скансену. Історія Музею — це й історія життя його засновника й очільника, який шукав, перевозив, будував, реставрував, популяризував культурну спадщину Волині.

Зважаючи на багаторічну працю на ниві волинського музейництва діяльність Олександра Середюка неодноразово ставала об'єктом дослідження — про нього доволі часто писали колеги-музейники, журналісти різних видань та ін.

Відомий музейник, один із засновників і директор Музею народної архітектури і побуту у Львові, дослідник народної архітектури, уродженець с. Згорани Любомльської громади Архип Данилюк, висвітлюючи основні

етапи формування експозиції просто неба у Музеї історії сільського господарства Волині та перспективи його розвитку, відзначає особисту організаційну участь у цьому процесі Олександра Середюка: «Олександр тут працює завзято, проявляючи свої організаторські здібності і талант» [6; 7].

Науковий співробітник Волинського краєзнавчого музею Олександр Вернидубов у статті до 70-річчя від дня народження О. Середюка, показав роль музейника у створенні й розвитку Музею-скансену; його внесок у вивчення й відтворення родинного і громадського побуту й обрядів календарного та життєвого циклу українців; у вивчення історії українського козацтва і виховання молоді на традиціях козацької педагогіки; відзначив активну життєву позицію, громадську і просвітницьку діяльність Олександра Миколайовича [3].

Ряд публікацій про успіхи і плани директора рокинівського скансену опублікували колеги Олександра Миколайовича по праці в Музеї. Біографічну розвідку про О. Середюка під назвою «Козак і краєзнавець» видала Майя Поліщук, де окреслила основні етапи життєвого шляху музейника, при цьому, його роль у становленні й розвитку музею простежено поверхово [17]. Ролі О. Середюка у створенні й розвитку Музею присвячені публіцистичні статті Ольги Рогової, які, знову ж таки, не повною мірою розкривають внесок Олександра Миколайовича у музейне будівництво, поверхово окреслені основні форми музейної роботи, відсутня хронологія розвитку музею та ін. [19; 20; 21; 22; 40].

Доволі активно успіхи Музею-скансену і безпосередньо його керівника висвітлювали журналісти. Одним з перших назвемо публікацію Святослава Крещука, який назвав О. Середюка «Хрещеним батьком» музейного вітряка і порівняв його з героєм відомого роману М. Сервантеса Дон Кіхотом. Таке порівняння, як писав журналіст, не випадкове, адже пан директор був доволі романтичною натурою і скептики нерідко вважали його задуми «фантастичними і далекими від реальності». Але «оптимізму й енергії в нього стільки, що, здається, вдосталь розкрутити вітряк у найтихішу погоду». Основну увагу автор приділив встановленню вітряка і перспективам розвитку Музею [11].

Про вагомий внесок Олександра Середюка у створення, функціонування й розвиток Музею історії сільського господарства Волині зайдано у численних статтях колег і журналістів [1; 5; 14; 16].

Олександр Середюк знаний музейник, один із засновників і багаторічний очільник Музею історії сільського господарства Волині — скансену. Але все могло скластися по-іншому — він міг би ніколи не здобути історичну освіту, не потрапити на Волинь і навіть не стати музейником, якби... не доля!

Народився Олександр Миколайович у Гайсині на Вінничині, а після навчання на історичному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка доля привела його на Волинь. Саме доля! Олександр з

дитинства мріяв стати істориком, але після завершення неповної середньої школи батьки, рятуючи хлопця від «вулиці», спрямували його на навчання до механічного технікуму. Після служби в армії надумав вступати до інженерного вузу, але... юнакові ніяк не давались точні науки і тут знову пригадалась дитяча мрія — отримати історичну освіту й подався до Львова. Там знову зовсім випадково як абітурієнт поселився в гуртожитку поряд з волинянкою Ганною із селища Шацьк. І хоч близькими друзями вони не стали, доля все ж звела їх, коли були вже третьокурсниками. Позустрічавшись, на Різдвяні свята Олександр повіз волинянку на Вінничину для знайомства з родиною, яка й погодила вибір парубка. На четвертому курсі Олександр і Ганна побралися [10]. Як пізніше напише директор дослідної станції П. Теслюк, «що *то відбулося єднання волинської природи, волинської душі з подільським краєм, де панує козацький дух*» [38, с. 78].

Хоч Олександр й Ганна Середюки й створили студентську родину, до завершення навчання продовжували жити у різних гуртожитках. Час промайнув швидко й після завершення навчання у 1977 р. дипломовані історик та біолог/хімік подалися до Луцька. Дружина Олександра Середюка Ганна одразу почала працювати у Волинській державній сільськогосподарській дослідній станції, а Олександр влаштувався до Волинського краєзнавчого музею. І тут знову втруtilись зірки. Директор станції Петро Теслюк давно виношував ідею створення музею історії сільського господарства, навіть розробив чіткий тематико-структурний план майбутнього закладу, зазначивши там усі зали. Збирав навіть матеріали для докторської дисертації на тему «Історія сільського господарства Волині», рукопис якої передав до музею. Але... не було людини, яка б могла втілити все це у життя. Дізнавшись від п. Ганни, що її чоловік працює в музеї, одразу ж запросив його на розмову, запропонувавши посаду молодшого наукового співробітника відділу пропаганди і науково-технічної інформації [10]. То був 1978 рік.

Чому саме до відділу пропаганди й науково-технічної інформації потрапив майбутній очільник музею? Відповідь проста — у ті часи музеї були закладами пропаганди тогочасної ідеології. І хоч створення музею справа благородна, але відступати від ідеологічних постулатів було неможливо. Тож і в зверненні музейної ради «Експонати — Музею історії сільського господарства Волині» бачимо комуністичні символи серп і молот, а в преамбулі зазначається, що музей створюється на виконання рішень XXV з'їзду КПРС, постанови 1964 р. «Про підвищення ролі музеїв у комуністичному вихованні трудящих» та ін. [8]. Але якою б не була ідеологія, а створення музею дуже хороша справа, спрямована на вивчення й актуалізацію культурної спадщини. П. Теслюк настільки був зацікавлений у створенні музею, що віддав під нього цілий поверх новозбудованого Будинку культури у с. Рокині [10].

Звернення музейної ради до фахівців сільського господарства, працівників колгоспів та радгоспів, передовиків і новаторів виробництва та ін.

із запрошенням збирати і передавати предмети музейного значення до музею, що створювався — цікава форма формування музейних фондів. На жаль, немає відомостей про те, наскільки результативною вона була. Однак перелік предметів, які прагнув отримати Музей, що створювався, вже свідчить про його концепцію і тематику експозиції. Концепція майбутнього музею сформульована словами: «Приймаються речі, що зможуть висвітлити *життя та господарську діяльність краю від найдавніших часів до сьогодення*». Тематична структура експозиції відображена у переліку тих речей, які прагнув отримати музей: «*археологічні матеріали, культові і побутові речі, український народний одяг, матеріали по землеустрою і землеволодінню*» та ін. [8].

Але Олександр Середюк, взявшись за нову для нього справу, не сидів склавши руки і не чекав, допоки з різних куточків Волині надішлють до Рокинь матеріали для музею. Першою за тематико-структурним планом нового музею мала стати експозиція, присвячені Волинській державній сільськогосподарській дослідній станції й усім її працівникам. Тож першим завданням молодого музейника було збирання документів та матеріалів усної історії (запис спогадів про життя і роботу на станції) у працівників. Тоді, як наголошує О. Середюк, він поспілкувався з кожним: «*я від одного до другого, з кабінету в кабінет заходив... З кожним переговорював, брав копії документів та ін.*». Були зібрані матеріали про учасників громадянської (таких на станції на той час працювали четверо осіб) і Другої світової воєн, набуті численні документи, нагороди, серед яких часто були червоний вимпел чи інші подібна символіка — саме так нагороджували у ті часи кращих. Одночасно вибудовувалася й структура майбутньої експозиції, до створення якої були залучені й інші працівники відділу пропаганди і науково-технічної інформації [10; 25, с. 253; 36, с. 17–33].

Молодому музейнику одразу були виставлені терміни побудови першої експедиції — січень-лютий 1979 р. Тому все робилося дуже швидко і в доволі короткі терміни й приурочувалося до відкриття нового науково-виробничого комплексу у Рокинях. Як пізніше писав О. Середюк, «*у ще недобудованому приміщенні Будинку культури все робилося у стислі терміни й «ударними темпами» — за доброю традицією радянських часів!*» [25, с. 252]. Оформлення експозиції здійснював Художній комбінат. За кілька місяців перший зал — «Історія дослідної станції», який започаткував експозицію Музею історії сільського господарства Волині, був готовий і 5 лютого 1979 р. відбулось його відкриття. Директор дослідної станції П. Теслюк був дуже задоволений роботою молодого фахівця, відзначивши, що той «*проявив себе здібним істориком, дослідником, добрим організатором*» [38, с. 75].

Згадуючи ті перші, чи не найбільш пам'ятні роки музейної праці, Олександр Середюк не забуває сказати добре слово про усіх, хто допомагав творити музей. Адже музей — не тільки музейні предмети, фонди, це ще й величезні матеріальні вкладення. Останні проблеми у ті часи, за твердженням

пана Олександра, вирішувалися дуже швидко завдяки підтримці Волинської державної сільськогосподарської дослідної станції і особливо її директора Петра Теслюка. Останній був настільки зацікавлений у створенні й розвитку музею, що усі прохання Олександра Середюка виконувалися [10].

Якщо дату й день відкриття Музею О. Середюк пам'ятає дуже добре, то хронологія наступних подій трохи стерлася з пам'яті засновника Музею. Однак він добре пам'ятає, що одночасно з побудовою експозиції першого залу працювали над розробкою наукової концепції побудови залу природи. Першим натхненником, порадником і науковим консультантом стала дружина пана Олександра Ганна Яківна, яка була талановитим біологом і мала прекрасні фахові знання. Хоч зал природи був відкритий невдовзі після першого залу, але експозицію прийшлося зруйнувати і переробити по-новому, під нову концепцію. Як наголошує Олександр Середюк, при побудові експозиції залу природи вони відійшли від загальноприйнятої концепції, в основі якої — експозиція починається з найдавніших часів і йде в бік сучасності. За порадою Ганни Середюк, в побудові експозиції вирішили відштовхуватись від «зеленого листка». У розмові пан Олександр неодноразово наголошує, що то була ідея Ганни Яківни, з якою не тільки створили родину, а й разом створювали й розвивали новий музейний простір. Ганна Середюк була головним консультантом при побудові експозиції природи. Зал природи був відкритий 1981 р., тобто за два роки після створення Музею. Але поповнення експозиції залу природи продовжувалось і в наступні роки. О. Середюк звертався за допомогою навіть до Києва — у відділ палеонтології Державного науково-природничого музею Академії наук України, де найбільшу допомогу надала старший науковий співробітник М. Поплавська. Там же отримав знахідки для музею — закам'янілі рештки фауни і флори. Пізніше науковиця написала рецензію на зал природи. Для формування природничої колекції О. Середюк співпрацював з багатьма установами. Частину опудал для музейної експозиції виготовив викладач Шацького лісного технікуму, який проводив практичні заняття з таксодермії. Опудало лося і голову зубра придбано у таксодермічній майстерні Звірівського лісництва (Цуманська пуща). Опудала птахів передав О. Середюку ректор біотехнічного інституту, коли той закривався та ін. [10; 26, с. 268-270; 32; 34].

Ентузіазму у молодого музейника було так багато, що його встигало на те, щоб паралельно працювати й над створенням наступних експозицій — історії сільського господарства від найдавніших часів до початку ХХ ст. Тут з експонатами було складніше, ніж при побудові першого залу, адже мова йшла про експедиційні пошуки. Тоді й виникла думка залучати до експедиційних пошуків школярів. Так з'явилась ідея створення історико-туристичної секції «Ентузіаст». Секція була створена при профспілковій організації Волинської державної сільськогосподарської станції, що оформлено протоколом засідання президії профспілки від 10 серпня 1978 р. У рішенні наголошується, що секція створена «з метою дальшого розвитку спорту і туризму та виховання молоді..»

а також інтенсивного виявлення і збору експонатів для музею історії сільського господарства Волині» [4; 25, с. 254; 30; 34].

Першими членами секції «Ентузіаст» були молоді співробітники дослідної станції та їх діти — учні Рокинівської й Маяківської (тепер — Княгининівської) шкіл. Діти настільки захопились мандрівками, зустрічами з цікавими людьми, пошуком нових предметів музейного значення, що долали десятки кілометрів не скаржачись на втому. Олександр Миколайович пригадує етнографічну експедицію протяжністю 150 км, тоді пішки пройшли від м. Кузнецовська (тепер — Вараш) до озера Нобель. Тоді студентки, які були в групі, зійшли з маршруту, а юні «ентузіасти» Олександр Луцюк й Олександр Стаднійчук ішли вперед [10; 33].

Збираючи матеріали для експозиції «Розвиток господарства краю за часів первісно-общинного ладу і феодалізму» (умовна назва — археологія) О. Середюк з «ентузіастами» брали участь в археологічних пошуках. Основним консультантом, наставником, вчителем тоді став вчитель Майдан-Липненської школи Маневичького району Григорій Охріменко, тепер — відомий вчений-археолог, автор численних праць з археології Волині. Григорій Васильович неодноразово очолював археологічні розвідки «ентузіастів». Дослідник вчив учасників експедиції як відрізнити давнє кам'яне знаряддя праці від звичайного камінчика. Олександр Середюк пригадує випадок, коли юні «ентузіасти», втомлені від цілоденних пошуків підйомного матеріалу, намагалися «збільшити» кількість знайдених артефактів. Вони назбирали звичайного кременю й почали активно його ретушувати (обробляти) і затирати піском. Але Григорій Васильович легко виявив підробку. Як друзі Г. Охріменка, «ентузіасти» брали участь в етнографічних експедиціях, які очолювали відомі українські вчені-археологи Дмитро Телегін, Леонід Залізник, Дмитро Козак та ін. Завдяки цим експедиціям формувалась третя музейна експозиція. Частину предметів Музею передав особисто Григорій Охріменко [10; 26, с. 270–271; 27; 35, с. 121; 36, с. 112–115].

На черзі стало формування музейними предметами четвертої експозиції — «Сільське господарство Волині кінця XIX — першої половини XX століття» (умовна назва — етнографія). У пошуках знарядь праці та предметів побуту Олександр Середюк з однодумцями, у т. ч. й з «ентузіастами» обійшли сотні населених пунктів Волині. Музейник дотепер пригадує ті експедиції, де кожен знайдений предмет не тільки тішив учасників експедиції, а й додавав сили та оптимізму продовжувати пошуки. Усі зібрані предмети учасники експедицій переносили самотужки. Як пізніше згадував О. Середюк, *«у нас не було ні БУСа, ні позашияховика. З наплічниками на плечах, з палицею у руці ми накручували кілометри ногами по сипучих пісках поліських районів, вишукуючи уже не археологічні, а етнографічні матеріали»* [1; 2; 10; 14; 23; 26, с. 271–273; 28; 35, с. 121; 30].

Інформацію про окремі етнографічні пошуки О. Середюк публікував у вигляді статей у місцевих періодичних виданнях [27; 29; 33]. Шкода, що на той час дослідник не робив наукових звітів про експедиції, адже вони могли б бути чудовим джерелом для дослідження основних етапів формування музейних фондів. Окремі предмети для етнографічної експозиції пан Олександр розшукав самотужки, до прикладу, в селах Шаччини, звідки родом його дружина [10].

Невеликою експозицією були представлені традиції ткацтва, де експонувались пристосування для обробки волокна (тіпало), прядіння (веретена), підготовки до ткання (гребені, мотовило) і ткання (ткацький верстат, човники), а також тканини декоративного і одягового призначення (натільне, стегове і плечове вбрання) [26, с. 273; 36, с. 77–80].

Вже 1983 року Колегія Міністерства культури України відзначила роботу новоствореного музею і присвоїла йому почесне найменування «Народний музей», чим Олександр Середюк дуже пишається [13].

Так крок за кроком формувалась стаціонарна експозиція, задумана П. Теслюком, але зреалізована Олександром Середюком, який не зупинився на попередніх планах й пішов далі. Вже після започаткування скансену була створена експозиція «Національне відродження. Українська національна символіка», відкрита 24 серпня 1992 р. з нагоди першої річниці проголошення Декларації про державний суверенітет України. Говорячи про цю експозицію, О. Середюк любить розповідати про японця, який став на коліно перед зображенням козака [10; 18; 26, с. 273–274; 36, с. 12–16; 40].

Розбудова Музею історії сільського господарства Волині висвітлювалась у пресі — журналістами й науковими співробітниками дослідної станції та музею [2; 5; 9; 12; 14; 39].

Згадуючи про роки формування музейної експедиції Олександр Середюк з неймовірним теплом і вдячністю згадує наукових співробітників Волинського краєзнавчого музею, насамперед, Олександру Нагорну та Олександра Вернидубова, відзначаючи їх надзвичайну ерудицію й фаховість. Пан Олександр не забуває згадати й колег, які допомагали йому у створенні експозиції — художників Олександра Кузнецова, Миколу Заліщука і Павла Шевчука та столяра «золоті руки» Михайла Мішка [10; 35, с. 121–122].

За кілька років створення стаціонарної експозиції було завершено. Музей приймав екскурсії, у т. ч. зарубіжні. Здавалось, що все добре. Але після близького знайомства з дослідником народної архітектури волинянином Архимом Данилюком Олександр Середюк вирішує рухатись далі і створювати ще й експозицію просто неба, що має стати темою наступних розвідок. Окрім того, дослідження потребує експедиційна робота Олександра Середюка й «ентузіастів», новітні форми роботи Музею історії сільського господарства — скансену, започатковані директором та ін.

Світлина: Розмова А. А. Дмитренко із О. Середюком в приміщенні Волинської обласної наукової універсальної бібліотеки імені Олени Пчілки, 10 квітня 2025 р.

Література та джерела

1. Белов В. Нові експозиції [Народного музею історії сільського господарства Волині]. *Радянська Волинь*. 1987. 16 трав.
2. Василюк Л. Хліб наш насущний: Нова експозиція в народному музеї історії сільського господарства Волині. *Волинь*. 1994. 10 верес.
3. Вернидубов О. 21 жовтня 70 років від дня народження українського музейника, історика, публіциста та громадського діяча О. М. Середюка. *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2020 рік* / ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. Тернопіль : Терно-граф, 2019. С. 203–205.
4. Витяг з Протоколу засідання президії профспілки Волинської державної дослідної станції» від 10 серпня 1978 року про створення при профспілковій організації туристично-краєзнавчої секції. *Туризм, гори, подорожі – 1982*. МІСГВ–Ск. Арк. 1.
5. Грицюк Г. Збережемо спадщину! У Рокинях створено перший на Україні музей історії сільського господарства Волині. *Слава праці*. 1989. 25 лип.

6. Данилюк А. Музей просто неба в Рокинях. *Берегиня*. 2001. № 4. С. 65–68.
7. Данилюк А. Усі скарби Полісся [Про створення музею під відкритим небом на Волині]. *Молодий ленінець*. 1986. 6 трав.
8. Експонати — музею історії сільського господарства Волині. Звернення Волинської державної сільськогосподарської дослідної станції. МІСГВ–СК. 2 арк.
9. Експонати передала в музей дочка [А. Річинського]. *Волинь*. 1991. 31 лип.
10. Записано автором від Середюка Олександра Миколайовича 10 квітня 2025 року, м. Луцьк.
11. Крещук С. Рокинівський Дон-Кіхот. *Радянська Волинь*. 1990. 18 трав.
12. Кузів Я. Народний музей Волині. *Слава праці*. 1985. 13 берез.
13. Музею історії сільського господарства Волині присвоєно звання «Народний музей». МІСГВ–Sk. 2 арк.
14. Новий зал музею [історії сільського господарства Волині]. *Радянська Волинь*. 1991. 14 листоп.
15. Нові експонати. *Культура і життя*. 1989. 16 лип.
16. Особистості: цей невгамовний Олександр Середюк. *Волинь-нова*. 2010. 2 листоп. С. 2.
17. Поліщук М. Козак і краєзнавець. Біографічна розповідь про Середюка Олександра Миколайовича з нагоди ювілею : біогр. нарис. Рокині, 2010. 104 с. : фот.
18. Помаранчева революція в музеї [сільського господарства Волині]. *Луцький замок*. 2004. 16 груд.
19. Рогова О. Волинський краєзнавець Олександр Миколайович Середюк. *Волинський музейний вісник* / ред. А. Силук. Луцьк, 2010. Вип. 2. С. 206–208.
20. Рогова О. 40 років Музею історії сільського господарства Волині — скансен. *Музеї України*. 2018. URL : <https://www.museum-ukraine.info/?p=4941> (дата звернення 02.04.2025).
21. Рогова О. Премії Михайла Сікорського волинським краєзнавцям. *Слава праці*. 2016. 27 жовт. С. 6.
22. Рогова О. Рокинівський музейний Дон Кіхот. *Кримська світлиця*. 2014. 3 січ. С. 1, 14.
23. Середюк О. Від сохи до... *Молодий ленінець*. 1986. 6 трав.
24. Середюк О. Відкриття експедиції. *Слава праці*. 02.12.1986. *Репортажі*. МІСГВ–Sk. Арк. 21.
25. Середюк О. Доки живу — будуватиму : спогади про створення Музею історії сільського господарства Волині — скансену) [на околиці селища Рокині Луцького району Волинської області. *Рокині — Рукині (Руки, що творять) : іст.- краєзн. нарис*. Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. С. 252–266.
26. Середюк О. Житло муз. *Рокині – Рукині (Руки, що творять) : іст.- краєзн. нарис*. Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. С. 267–275.

27. Середюк О. Знахідки краєзнавців. *Слава праці*. 02.12.1986. *Репортажі*. МІСГВ–Sk. Арк. 30а–31.
28. Середюк О. Зустріч з минулим : Експонати Народного музею історії сільського господарства Волині розповідають. Луцьк : Волинський облполіграфвидав, 1984. 6 с.
29. Середюк О. Краєзнавці ведуть пошук : З досвіду роботи історико-краєзнавчого гуртка при Народному МІСГВ. Луцьк : Волинський облполіграфвидав, 1985. 6 с.
30. Середюк О. Краєзнавці ведуть пошук. *Радянська Волинь*. 02.10.1981. *Туризм, гори, подорожі*. МІСГВ–Sk. Арк. 30а–31.
31. Середюк О. Погляд в історію : Розповідає експозиція п'ятого залу Народного музею історії сільського господарства Волині. Луцьк : Вол. облполіграфвидав, 1988. 8 с.
32. Середюк О. Подорож у природу (З експозиції залу «Природа Волині та її охорона» музею історії сільського господарства області). Луцьк : Волинський облполіграфвидав, 1983. 6 с.
33. Середюк О. Розповідають експонати. *Червоний прапор* (м. Ратно). 17.03.1984. *Звіти, подорожі за 1983–1985 рр.* МІСГВ–Sk. Арк. 7а–12.
34. Середюк О. Туризм — відпочинок і пізнання: З досвіду роботи туристсько-краєзнавчої секції «Ентузіаст» Волинської державної сільськогосподарської дослідної станції. Луцьк : Волинський облполіграфвидав, 1983. 8 с.
35. Середюк О. Як я створював музей-скансен. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Музейна та пам'яткоохоронна діяльність на Любомльщині та Волині*. Наук. зб. Вип. 74 / Упоряд. : Г. Бондаренко, Є. Ковальчук, О. Остапюк, С. Чибирак. Луцьк, 2023. С. 120–128.
36. Середюк О. М. Скарбниця історії Волині: Історико-краєзнавчий нарис. Луцьк : Надстир'я, 1998. 124 с.
37. Солоненко М. Українська державність з найдавніших часів. *Волинь*. 2004. 22 трав.
38. Теслюк П. Вдалиий початок — половина діла. *Поліщук М. Козак і краєзнавець*. Рокині, 2010. С. 73–78.
39. Шай Ж. 25 років праці на благо України. *Слава праці*. 2004. 29 трав.
40. Яремій Г., Рогова О. Рокинівський «Дон Кіхот». *Рокині – Рукині (Руки, що творять) : іст.- краєзн. нарис*. Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. С. 239–249.

— о —